Төрөөбүт түөлбэбит чэчирии сайыннын!

2006 сыл

САНГА ОЛОХ

Атырдьах ыйын 1 күнэ оптуорунньук

№ 102 (9480)

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1951 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

СР Президенин интервьюта

Вячеслав Штыров:
"КЭЛЭР КЭСКИЛБИТ, БААРАҐАЙ БЫРАЙЫАКТАР – БАРЫТА ДЬОҐҐО ТУҺУЛАНАР"

–Вячеслав Анатольевич, "АЛРОСА" АК тула үөскээбит балаһыанньаны туолкайдыыгыт буоллар: түөн хаалар дохуоттар, баайы-дуолу бас билии боппуруостара долгуталлар. Ити барыта 2007 сылааҕы бюджекка хайдах сабыдыалларый?

–Дьиҥэр, бу хайысхаҕа өссө 2001 сылаахха муус устарга Россия Президенэ таһаарбыт Ыйааҕынан сирдэтэн уруккуттан оногоҥуллубут, себулэҥнилэрин быһыытынан үлэ барар. Бу кэм иҥиэр СР Правительствотын уонна РФ министерстволарын уонна ведомстволарын икки ардыларыгар ыытыллыбыт үгүс ахсаннаах кэпсэтиилэр, консультациялар түмүктэриэр кини чоҕуланан, аастыт сыл сэтинньигэ баттамыт боротокуолга киирбита. Ит быһаарыылар сүүрүннэриннэн биллиэн үлэ-хамнас бара турар.

Үс сүрүн хайысханы балыстиир торостоох. Бастакыта, арендаҕа бэриллибит баай-дуол РФ уонна СР Правительстволарын аатларыттан алмаастаах компания устааттаах баайыгар киллэриллэр түөнигэр республика бюджетыттан түөн хаалар дохуоттары толуйуулуу кыһа сибээстээх. Бу боппуруос бэйэтэ эмиэ үс пуунтан турар. Бастатан туран, федеральнай правительствоны кытары кэпсэтии быһыытынан, РФ бюджет түөнүнэн сокуоннарыгар уларытыыны киллэрэн, бириинэ эбии дохуоту аахсыахтаахтыт. Чуолаан сиртэн хостоохор баайтан киирэр нолуок сүрүннэн кинигэ бара турар буоллаҕына, алмааһы хостоохунтан киирэр нолуок регионнар бюджеттарыгар барыахтаах. Бу республикаҕа балачча улахан кэмэйдэх эбии дохуот буолар. Боппуруос, араас таһымна себулэҥнии баран, РФ Бюджекка кодексатыгар уларытыыны көрөр барылы РФ правительствота Госдумаҕа киллэриэхтээх, ол кэнэ депутаттар уочаратталх сессиилэриттэр дьүүллэһиэхтэрэ. Маны тэҥэ РФ правительствота бириинэ сана предприятиебыт "АЛРОСА - НЬУРБА" биэр кэмнэх талыыларын (сылыттан тутулуктаах 600 – 800 мил. солк. тэҥ, лицензия болдьоҕун устата компания федеральнай кини бюджетыгар төлүөхтэх) республика бюджетыгар кэһөрөргө себулэтин биэрдэ. Бу эмиэ федеральнай сокуоннаҕа уларытыыны киллэрэн эрдэҕэ. Боппуруос сокуон текстин кытта эмиэ себулэҥнии процедуратын ааһан, Үп министерствота РФ Правительствотыгар киллэриэхтээх. Онтон Госдума көрүүтүгэр ыытыа.

Боппуруостар иккис бөлөхтөрө ороскуоту кыччатыыны кытта сибээстээхтэр. Биһиги бюджеппытыттан алмаас компаниятыттан киллэриллэр дохуоппут алдьатар түөрүкэн, бюджеппыт ороскуотун сорох чаастын федеральнай бюджекка көһөрүөхпүтүн баҕарабыт. Холобур, суолу, аэропортары көрүүгү-харайыыны, үөрэх тэриллэрин бириинэ федеральнай сокуоннар көмүллүүллэр. Ол түөнигэр кэнэлэр киин бас билиитигэр кэлиэллэр. РФ экономическай сайдыыта, Баайы-дуолу бас билиитэ уонна Үп министерстволарын принципиальнай себулэҥнилэрин ыыллыбыт. Биитигин РФ министерстволарын уонна ведомстволарын кытары бас билиитэ биэрии уонна үбүлээҥин усулуобуйаларын чуолкайдааһыҥҥа үлэ бара турар.

Боппуруостар үһүс бөлөхтөрүн федеральнай кэнэн эрэ кытта буолбакка, "Алроса" АК кытта эмиэ себулэҥнэриэхпитин наада. Биһиги компания икки бырыыннаах төлөбүрдэрин экология фондатыгар хаалларары туруорсабыт, онуо тэҥэ федеральнай биэргэ улэлээҥин чэрчитинэн республика социальнай сайдыытыгар кэмэ сууманы туруулаһабыт. Түөн хаалар дохуоту толуйуу боппуруостарын үс сүрүн бөлөҕө итиннинэн, үлэ биллиин бүтэҥник түһүмэҕэ бара турар.

Аны баай-дуол комплексын түһүнан. Эмиэ РФ уонна СР Правительстволарын икки ардыларыгар баай-дуол комплекса иннинэ диэн биллиллиэхтээҕин уонна үлэлэниллиэхтээҕин түһүнан себулэҥнии баарын билэҕит. Ол кэннитэн баай-дуол дьэ "Алроса" АК устааттаах баайыгар киллэриллэн СР Правительствота бас билэр пакетын акциятын 40 бырыыһынын тутан хаалыахтаах, оттон РФ Правительствота 51 бырыыһыанна тиэрдиэхтээх. Баай-дуол комплексын сыаната оно тиэйбэтинэн, РФ Правительствота көҥүл рынокпан акциялар пакеттарын 48 бырыыһынын кэриэтин бас билэр. Хаалбыт отто баай-дуол комплексын олуутуттэн ситэриллэн биэриэ.

Баайы-дуолу сыаналаһын үлэтэ уонна "федеральнай кини баайа" уонна "республика баайа" диэн барылаан араарыы түмүктэниэ, түмүктэрэ Россия баайын-дуолун салайыыта федеральнай агентствотыгар ыытыллыа. СР Баай-дуол сыйыһаннаһыыларыгар министерствотын сыанаалаһынынан, баай-дуол комплекса 69 млрд. солк. тэҥ. Икки правительство аатыттан устааттаах капиталга уларта итии суума эпиэттэһэр. Экспертиза сыанаалаһын сөпкө барбыт диэн быһаардаҕына, үлэ салгыы түһүмэҕэр – баайы-дуолу устааттаах капиталга угуута – киириэхтит. Бу үлэ эмиэ түмүктэнэрэ чуталаата.

Элбэх министерствоны, ведомствоны кытары үлаливыт, үгүс боппуруостар, проблемалар үөскүүллэрэ өйдөөр. Сыл аҥардааҕы үлэ түмүгэ Москваҕа от ыйын 25 күнүгэр анал сүбэ мунньахха таһаарыллыа, онно барыы интэриэстээх министерстволар, ведомстволар кыттыыны ылыахтара. Өскөтүн барыы мөккүөрдэрэ боппуруостар быһаарылыннахтарына, үлэ бөлөмнэнин чаана түмүктэммитинэн ааҕыахпыт, документаны оногоруу, чочуйуу чаана хаалла диэн быһаарыахпыт. Оттон хаанык эмэ боппуруоска биир тыыны булар кыаллыбатаҕына, анал сүбэ мунньахха быһаарылыыбатаҕына, биһиги РФ Правительствотыттан уонна Президенттэн быһаарыы ылалларыгар кордьөҥүөхпүт.

Өссө биир боппуруос – министерстволар уонна ведомстволар таһымнарыгар ыытыллар быһаарыылары чигэстэн бөҕөргө сокуоннаҕа киллэрии, кинилэр 2017 сылга диэри күүстэрин сүтэриэ суохтаахтар эбээт. Маныаха РФ Правительствотын уураах уонна Президенин Ыйааҕа тахсарын туһунан принципиальнай себулэҥнии ситиһиллибитэ. Уураах барыта оногоҥуллан, РФ министерстволарыгар уонна ведомстволарыгар себулэҥнэриэ сылдьар, оттон Ыйаах барыта РФ Правительствотыгар уонна Президенин дьаһалтатыгар ыытыллыа.

Өссө биир боппуруос РФ Баайын-дуолун салайыыта агентствота Арбитраждай суукка СР Правительствотыгар баай-дуол комплексын бас билии боппуруоһугар исковай сайабылыанньатын кытта сибээстэх. Биһиги санаабытыгар, суукка мировой себулэҥнии ситиһиллиэ, ол иккиэ өрут интэриэһигэр толору эпиэттиэр. Мировой себулэҥнии түөрүгэ бэйэтэ олус улахан суолталаах, тоҕо диэтэр хайа да өрут ити себулэҥнии түөрүгэ баран калын хаттаан ити боппуруоһу котөөр кыаҕа суох буолар. Ол эбэтэр бу дьыалаҕа бүтэҥнэтэх быһаарыы ылылыахтаах. Ол иҥин биһиги ити исковай сайабылыанньаны холкутук ылынабыт, суукка бэйэбит көрүүбүтүн уонна мировой себулэҥнии болөҥнии сылдьабыт. Өскөтүн эмиэ мировой себулэҥнии түөрүгэ суох, биһиги РФ Правительствотыгар сүүйтэриллэх быһаарыы таҕыстаҕына, биһиэхэ мөккүөрү РФ Президенин таһымыгар быһаарсар суол хаалар.

Үлэ тэтимнэхтик бара турар, РФ Правительствотын кытары урут түөрэриллибит барыы себулэҥнилэри федеральнай министерстволар уонна ведомстволар чоҕчу тутуһан иҥэллэрин балыстиэхтээх наада.

Бүтэр үһүкка республика туох түмүктэх хаалыай? СР Правительствота устааттаах капиталга бэйэтин олүүтүн тутан хаалар, "Алроса" АК үлэтиттэн-хамнаһыттан киллэриэр түөн хаалар дохуотун сөпкөөхтүк толуйтарар. Үсүһүкэн, компания бэйэтэ эмиэ улахан барыстаах хаалар. Алмааһы хостуур промышленнаяка үөскэбит бүгүнгү балаһыанньаттан көрдөөхпө, сотору компания кини аренда төлөбүрүн ыыйан уйар кыаҕа суох буолар туруккa тиийэр кыахтаах. Итиннэ улахан нолуок сүтэҥэриттэн босхолонуу компания иннигэр производствоны сайыннарыыга, социальнай боппуруостары быһаарыыга сана кыахтары арыйар. Онон ыыллар турар быһаарылыылар алмаас промышленнаһын өйөөһүнүгэ эмиэ туһуланаллар. Биһиги республика туһугар барыта этэҥнэ түмүктэниэ диэн күүтэбит. Улахан үлэ барда, принципиальнай суолталаах быһаарылыылар, билиэхтэн олоруу олохпо киллэриигэ үлэ бара турар.

– "Илин Сибиир – Тынхэй акыйаан" нефтепровод бырайыага, соҕурууҥу Саха сирин-оҕо гидротехническай комплексы тутуу республика сайдыытын стратегическай былаанынан киллэриллэр. Саха сирин олохтоохторутар кинилэр туох кэскили арыйаллар?

– Республика сайдыытын стратегическай былаанынан кини таһыанан Дьокуускайга диэри тэлэр суолу, Өлүөнэни туоруур муостаны тутуу киирэр, ону таһынан – "Полюс" компания ыытыахтаах кэмүҥ хостуур салаана сайыннарыы 5 сыллаах былаана. Быйыл "Полюс" кэмүҥ хостуур компания систиһиэтэ элбэх, соторуутаҕыта кинилэр отчуоттаабыттара. 100 мил. доллары быйыл утуохтаахтар, билиэхтитэ Алдаҥҥа уонна Нежданинскаҕа үлэ былаан быһыытынан баран иҥэр. Өссө чоҕу хостуур салаа сайдыытын киллэриэхпэ. Сыл бүтүүтэ Эльгэни туһаҕа таһаарыы, чох салаатын бүтүннүгүн сайдыытын кэскилин көрүөхпүт. Өссө веби хостуур салааны, "Сургутнефтегаз" компания үлэтин киллэриэхпэ. Аны газ промышленнаһын сайдыытын ахсаанҥа ылыахха, тоҕо да биллиэн бу боппуруос чуолкай быһаарылла илик буоллар. Илин Сибиир, Дальнай Восток газтаах сирдэрин туһаҕа таһаарыы, газопроводтар схемалара биэрэтиллиэхтэрин наада. Итиннэ үлэ бара турар. РФ Правительствота бу боппуруоһу күһүн көрөр күүтүллэр. Бу эпиллибити барытын калимник олохпо киллэрдэхпэ, Саха Республикатын иннин сайдыытыгар балыскан хардыы оногоҥуллуо. Түөнүмэрэн бастакы пятилеткаҕа биһиги регионнаары бородуукتаны баалабайынан икки төгүл, иккис пятилеткаҕа үс төгүл улаатыннарыахпаахтыт. Республикабыт олох атын экономикалаах, социальнай эйгэлэх буолуоҕа. Бюджеттарбыт дохуоттара тосту уларыйыа. Аны уоҕ сыльнан, биллиэн курдук: "Алмаастаах компаниятан түөн хаалар дохуоту хайдах толуйуоҕабыт," – диэн тоҕоостоох сыныйахтыт суоҕа, харчыбытын ханна ыыарбытын толкуйдуур "ыйааҕа" ылларыахтыт. Бу бырайыактар барыы дириҥник ырытыллан оногоҥуллубуттар, чахчы толоруллар кыахтаахтар, сорохторун олохпо киллэрии бара турар. Саха Республикатын Правительствота бу хайысхаҕа дьоҕуун үлэни ыытар.

Валентина ПАВЛОВА.
"Саха сирэ" хаһыат, от ыйын 18 күнэ, 2006 с. 130(3636) -№-тэн.
(Салгыыта бөчөҥнөөн).

Болбоҕуут!

"Сана олох" редакционнай-издательскай холбоҕук оперативнай полиграфияҕа отдела маннык өнөлөрү оногор:

1. Цифровой аппарат түөрүгүттэн хаартыскалары бөчөҥнөтиир: 1 хаартыска – 20 солк.
2. Сыбаайбаҕа, үбүлүөйгэ, о. д. а. ынырыылар: 6 шт. – 100 солк.
3. Грамоталар, дипломнар: 1 шт. – 80 солк.

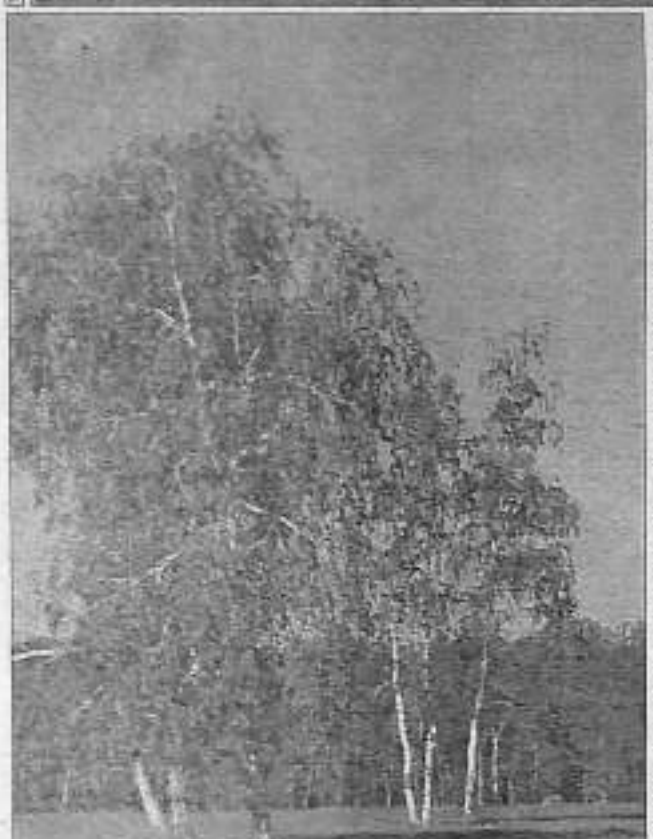

ОЙУУРГА УОТ КУТТАЛЫН УМНУМУОХХА

Быйыл тэҥэ да уу халаана кэлбэтэрин иҥин сиэлэг-сэлэг кыралаан ардаата. От-мас да үүнүүтэ алыс күҥҥэнэ суох. Мантан антах бука кураанаан-куйааран туруон сөп, ол от үлэтигэр - хомуурга үчүгэй буолуох этэ. Онуоха ойуурга уот барар куттала улаатарын умнумуохха, курдуттан сэрэхтээхтик туттуохха наада. Кыра да алдас мүччү туттууттан улахан алдьархай тахсыан сөп. Аны сатаатар тыала-кууһа да сүрдээх. Урукку курдук санаатах аайы талбыт көтөр аллары "миннэ" сылдьыы суох буолла. Патруллааһын олох сэдэхсийдэ. Уоту уэуорар күүс-кыах, техника, үпхарчы да татымсыйда.

Онон бука барыбытыттан улахан сэрэхтээх буолуу наадата хаһаанныгытаарар да күүһүрдэ. Улаханнык санаарар сатаммата буолуо да биллиэхтэ этэҥнэ соҕуспут. Бу эйиги – дьон-сэргэ, общественность үтүөрүт-өгөрүт. Инникэтин да итти үтүө быһыы хаалбатар.

Н. ДЬЯЧКОВСКАЙ,
Таатта улууһунааҕы авиаотделение кэтээн көрөөччү- летчига.

Моряктары чиэстээһин

От ыйын 30 күнүгэр, киэһэ 6 чааска улуустаах байыаннай комиссариат дьиэтигэр муоратаах байыаннай күүстэр күнэрикэн подводниктары уонна байыаннай хараабылларга сулууспалаабыттары үөрүүлээхтик чиэстээһин буолла. Чурапчы улууһуттан сулууспалаабыт 12 ыҥырыылаах ыалдьыттары улуустаах байыаннай комиссар эбээһинэһин толороччу Олег Георгиевич Ядыкин уонна прапорщик Иннокентий Иннокентьевич Варламов эҕэрдэлээтилэр. Ол курдук биир дойдулаахтарбыт, подводнай лодкаҕа сулууспалаабыт А.В.Гуляев, П.В.Амбросов, С.С.Андреев, Г.С.Платонов, Д.Д.Яковлев, В.К.Малышев, байыаннай хараабылларга сулууспалаабыт Е.Е.Попов, А.П.Говоров, П.Н.Дьячковскай, И.М.Слепцов, П.М.Павлов нэһилиэннэ көмүскэллээх уонна куттала суох быһыы-майгы комитетын кулун тутар 19 күнүнээҕи, 2005 сыллааҕы 2 № - дээх уураахынан, председатель В.А.Озеров илии баттааһыннаах "Столетие подводных сил России" диэн общественнай наараадатынан – мэтээлинэн, хайҕал суруктарынан уонна сибэкки дьөрбөтүнэн наараадаланнылар.

А.ПЕРМЯКОВА.

Кини уонна сокуон

УОРУУЛАРЫ ТОХТОТУОҔУН

2006 сыл 6 ыйыгар улууспутутаар уоскайа 131 холуобунай буруй оҥоһуллуна (2005 сылта – 49). Онтон туора баайы-дуолу уоруу – 49, былырыын – 8.

Көрөргүт курдук уоруу оҥоһуллуута улууска 6 төгүл үрдээтэ. 49 уоруу тахсыбытыттан 42-тэ Чурапчы салиэннэтигэр оҥоһулунна. Уоруу курдук холуобунай буруйдар оҥоһуллуулара атын көрүнүмэх буруйдартан атын. Оно хас да төрүөт баар: уоруйах, ол эбэтэр кини уорар дьаллыга, социальнай харалтата мэлтөөтүттэн, эбэтэр милиция үлэһиттэрин ирдэбиллэрин итэрпэ, дьон бас билэр малларыгар дьалаҕай сыһыаннара, тэриллэлэр, маҕаһыыннар баайы-дуолу харыстыырга сөптөөх миэрэни ылбаттара буолар.

Биллиҥнэ турутунан тахсыбыт уоруулар дьон уонна тэриллэ бэйиэлэрин бас билэр малларыгар дьалаҕай сыһыаннаһыларыттан оҥоһулунна.

Ол курдук 49 уоруу тахсыбыттан 14-дэ маҕаһыыннартан уонна рынокпартан оҥоһулунна. 10 чааһынай дьиэлэртэн, 24 аһаҕас хаалларбыт хостортон, дьиэлэртэн, кабинеттартан, массыыналартан уорулуннулар. Холобура, "Айылаан" СК үнкүү киэһэтигэр анал тангас уурар сир, гардеробщик суоҕунан туһанан уоруйахтар бу дьыл тохсунньу 1, 11 күннэригэр 3 норковай бөргөһөни олунньу 23 күнүгэр кожа куртканы уордулар. Инникэтин даҥны сөптөөх миэрэни ылбатахтарына уоруу тохтообото чуолкай. Тохсунньу 30 күнүгэр бу сыдьыыта гардеробщик суоҕунан туһанан уоруйах колледж вешалкатыттан норковай бөргөһөни уорда. Олунньу 5 күнүгэр "Байдам" кафе вешалкатыттан вахтер суоҕунан туһанан гр.П.ыйанан турар тангастартан маҕаһыынга сылдьар курдук талан норковай шубаны уонна пух курканы уорда. Кулун тутар 15 күнүгэр 20 ч. саҥа хатаммат да, маннаныллыбат да ЧГФКСИ манеһын раздевалкатыттан 2000 солк. суумалаах сапыыкы уорулунна.

Маҕаһыыннар , рынокпар техническай оттуларынан хаачыллыыларга мөлтөх. Аан, түннүк решеткалара аат эрэ харата оҥоһуллубуттар. Ирдэбилэ эпиэтэҥэбэтэр. Биирдии эрэ тоҥоҕорон нэҥиилэ тутуллан уоруйахха мэһэй буолбакка киэргэл эрэ быһыытынан туралларе.

Холобура, олунньу 16 күнүгэр киэһэ 21 ч. саҥа гр.Н. "Чаран" маҕаһынын аанын решеткатын улахан эрэйэ суох олуйан киирэн 9929 солк. суумалаах аһы-үөлү уорда, маҕаһынын иҥнигэр тото-хоро аһаанскиҥ баран харчы булбакка кыһыытыттан кассовай массыынаны тоҕута сыста.

Муус устар 18 күнүгэр киэһэ 22 ч. кэнниттэн гр. С. уонна К. "Сардаана" маҕаһынын түннүгүн ылан иҥирдьэ киирэн 7447 солк. суумалаах хоромньуну оҥордулар. Бу маҕаһыынга күндү көмүстэр атыыланаллар да салайаачылар ону харыстыырга – хараабыллыырга ыксаабаттар. Маҕаһынын решеткалара мөлтөх базаһыанньалаахтар, сигнализация диэн суох, телефон да көрүллүбөт. Инникэтин уоруу манна өссө тахсыан сөбүн салайаачы ойдөөн, санга дьиэ тутулларын кэтэхтэкэ суҥаллык миэрэ ылара наада.

Эмиэ "Сардаана" маҕаһынын курдук кини бөтөр хайаҕастардаах решеткалаах "Маарыччан" маҕаһынын түннүгүн алдьатан киирэн 5 быттыылка арыгыны уоран ыллылар.

Онтон кулинарияҕа түннүгүнэн киирэн оҕолор ас уорбуттарын үлэһиттэр олох да билбэккэ сылдьаллар. Гастроном, кулинария, "Талба", "Сардаана" маҕаһыыннары түүнүн кырдьаҕас дьон харабыллыыллар. Сарсыарда 9 чааһы ааһыыта солбуйа кэлбит охраннаакка көрбөккө эрэ алдьаммыт маҕаһыыны туттаран барар түгэннэрэ эмиэ баалларе. Түүннэрик объектары бөрөбиэркэлэбэттэр. Уулуссанан, маҕаһыыннар быыстарынан сыллыар уоруйахтары куттаннан да көрбөттөр. Халлаан сырдыгар хаамыталаан баран харангарда эрэ будкаҕа сырдыар диэри хаппахчыланаллар. Салайаачылар: "Баҕар этэҥнэ ааһыа. Суох буоллаҕына хоромньуну хамнаһыттан төлүө буоллаҕа", – диэбиттии сыһыанналлар.

Онтон "Заречье" рынок сыл аҥарыгар 3 - тэ алдьанан табаардар, астар уорулуннулар да атыыһыттар да, эпиэттэох сирэйдэр да кэһэлтэ буолбаттар. Күн бүтүннүгэ дьыл түннүктэрэ хордуонунан сабыллан туралларе. Сорох уоруулары атыыһыттар билбэккэ хаалар түгэннэрэ эмиэ баалларе. Ол курдук, олунньу 17 күнүгэр түүн 12 чаас саҥа уоруйах түннүк решеткатыллан иҥнитин уган соруйан ууруллубут курдук чугас астартан 10 быттыылка росаны уорда, ол кэннэ ахтаһыйан ыам ыйын 24 күнүгэр түүн 12 чааска кэлэн ас-үөл уорда, онтон ыам ыйын 30 түүнүгэр гр. П.ивси шоколад, чипсы уора туран милиция үлэһиттэриэн

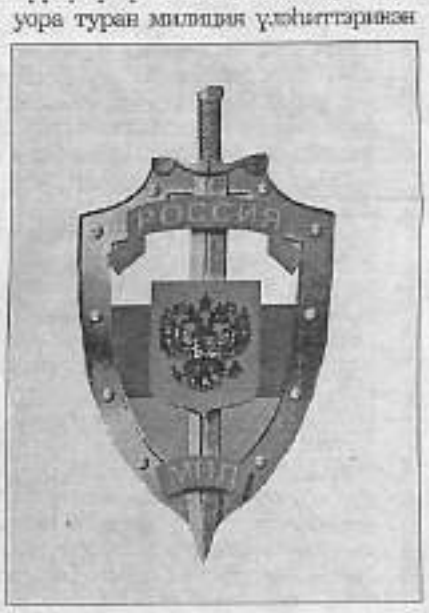

харыстыттан харбатта.

Аны уоруйахтар рынокпарга түүнүк алдьатан киирэллэрин таһыан күрүлүүр-күнүс прилавок үрдүттэн уорар буоллулар. Ол курдук, тохсунньу 17күнүгэр "Заречье", "Сардаана", "Дагдарча" рынокпартан ОСПЛ үөрэнээччилэрэ С.Ф. уонна Н. тангас-сап, мал, ооньуур, иҥит-хомуос уордулар. Манна атыылыыллар табаардарын остуолларын үрдүгэр тэлгэтэн баран көрбөттөрө. "Дьонго эрэнэбит" диэн ааттаан атах тангастарын паараллыы бөйөлөриттэн тэйиччи сиргэ аҕаабыт курдук кэккэлэтэллэрэ уоруута төрүөт буолла.

Чурапчыыбыт биир кытыытар, ойуучу, уоруйахтарга олус торостоох сиргэ турар "Туймаада" кафе аанын муус устар 13 күнүн түүнүгэр күлүүһүн алдьатан 3 блок пивбэ уордулар. Ол кэннэ аһаабыт сирдэриттэн арахпакка иккиэннэн кэлэн ас, пивбэ уоран уоруйахтар С. уонна К. харыларыттан харбатан биллиҥнэ суут иннигэр эпиэтэҥнэргэ бэлэмнэллэр.

Дьон бөйөлөрин баайдарыгар-малларыгар дьалаҕай сыһыаннара элбэх буруй оҥоһуллуутун таһаарда. Дьон-сэргэ кыһыны быһа көрөн-кэтэн бүөбэйдэхтэн, гаражтарга, ампаарларга хатаан баран сайын буолла, таһырдьа сылыйда да массыыналарын, транспортарын гаражтарыттан таһааран уоруйахтарга утары уунардыы усулуобуйа оҥороллор. Ол курдук, муус устар 20 күнүгэр киэһэ 23 чаас саҥа Чурапчы салиэннэтин Курортнай уулуссатын подъеһыттан гр. Г. велосипед уоран илдьэн Филатовка баара-суоҕа 2 водкаҕа атыылаан суут иннигэр туран хаайыыны барда.

Муус устар 5 күнүгэр күрүлүүр күнүс улуус муниципальнай тэриллиэтин дьаһалтатын дьиэтигэр гр.Н. үлэлиир кабинетыгар хаалларбыт сумкатыттан 4000 солк. харчыны туох да мэһэйэ суох уоран ыллылар.

Муус устар 21 күнүгэр гр. С. санга омук массыынатын сүүрдэн аҕылан дьиэтин таһыгар уурбутун уоруйахтар түүн кэлэн түннүгүн аһан автомагнитола, калуонэ шинатын, шампанскай арыгыны уордулар.

Онтон гр.Н. ыам ыйын 3 күнүгэр "Марк-2" массыынатын дьиэтиттэн тэйиччи наадатыттан ааспыт массыына курдук туруорбутун уоруйахтар кэлан үөрэ-көтө 4 калуонэтин устан барбыттарын хаһаайка 6 күн буолан баран бэлиэтии көрөн массыыната наадатын дьэ өйдөөн тута милициягa биллэрдэ.

Гр.Н. ыам ыйын 28 күнүгэр дьиэтин таһыгар УАЗ массыынатын иҥнигэр анаабыт курдук бэлэмнэн санга автомагнитола, түүпүлэ, тангасап уклутун уоруйахтар туту да хаалларбакка ыраастык илдьэ бардылар.

Эмиэ ити курдук гр.Ф. дьиэтин таһыгар УАЗ уонна ВАЗ массыыналарын таһыгар ааннарын да хатаабакка туруорбутун уоруйахтар аанан иҥэн көрөн икки магнитоланы илдьэ бардылар.

Бу дьиэттэн чугас турар уһаайбаа иҥнигэр гр. Дь массыынатыгар иҥиттэн эмиэ магнитоланы, массыына арыытын илдьэ бардылар.

Онтон гр.С. бос ыйын 5 күнүгэр трассаҕа хаалларан кэбиспит УАЗ массыынатын сатыаас калуонэтин уонна саатын уордулар.

Ити курдук биһэти бэйэбит ыһыллаҕастыбыт, дьалаҕайбытын уоруйахкимнэҕэр ордук баллиэтин көрөн бэйэтин туһатыгар – биһиги хоромньубутутар кубулутар.

Уоруу диэн кини куһаҕан ыарыыта тэҥнэнэр кыдыыта. Уоруйахтары суох гынаргa, кинилэри суут иннигэр туруоран сэмэлэхэн кытаанах миэрэни, ыларга бары турунарбыт буоллар кыайыа, тохтотуо этибит. Хара маҥнайгыттан, сайабылыанньа киллэрбит күннэриттэн үлэлэн, түүннэрикүнүстэри маная уоруйахтары хаһыларыттан харбаан суут иннигэр туруорарбытын кытары эрдэ ытаабыт-соноообут эмсэҕэлэхэччи суукка киирэт сирэйин уларыйан уоруйаҕы көмүскүүр аатыгар барар, уордарбыт баайыгар-дуолугар наадыйбат аатырар, адвокаты кытары тэбис-тэҥнэ уоруйаҕы тоботуттан имэрийэн, хайгыыр тэҥэ долгутуулаах тыллары этэн "эйэлэхэн-өйөнөн" тахсаллар. Бу кэнэ ким ойдиэҥий?

Тутуллубут уоруйаҕы кытары кытаанахтык сыһыаннаспат, кымньыыгаабат буоллахха уоруйах илиитэ-атаҕа эн бас билэр баайгар-дуолгар чугаһаабатын хаачыы!

Сыл аҥарыгар оҥоһуллубут уоруулар үксүлэрэ кини эпиэтинэҥ, суох быһыытынан тарыстылар. Маны тохтоторго инникэтин буруй оҥоһуллуутун аччатарга бүтүүн – биирдии кинитэн салайаачыгар тэйиэ турунахпытына, эпиэтинэстээх буоллахпытына улууслут уонна дьоммут-сэргэбит баайа-дуола харыстаныа этэ.

Е. ЕФИМОВА
Чурапчыгаах ИДьО следователь юстиция подполковника

Дьыллар уонна дьоннор

КИИНЭ ОЛОҐУН СУОЛА

Олоҕу олоруу барыта бэйэбиттэн тутулуктаах диэн саныыбын. Биһиги Үйбаммыт үлэтэ, олоҕор кэнэ, көрсүө суолуттан барбыта көстөр.

Туохха барытыгар кыһаныыллаахтык сыһыаннаһар, общественнай үлэттэн туора турбат, этиллибити сангата-ингэтэ суох бүтэрэ, онгоро сылдьар үтүөкэн дьон баар буолаччылар. Киниэлэртэн биирдэстэрэ СССР, СР культуратын туйгуна, Россия бочуоттаах кинематографиһа, үлэ, СР киинэтин ветерана Иван Иванович Еремеев буолар. Кини үйэтин тухары Чурапчытаабы киносетыка киномеханигынан үлэлэбитэ. Маныык биир тэриллэрэ үлэлэбит кийи аҕыйах буолуо.

Иван Иванович үлэтин киниэсэтигэр, арааһа, мин билэрбинэн, иккэ эрэ үлэҕэ киирбитин туһунан бэлиэтэҕин баар буолуохтаах. Ону да киновидеотехцентр үп көрүллүбэтэҕиттэн эстибит кэмигэр түбэһэн, П.М.Решетников аатынан народнай театрга художникпынан киирбитэ, билиҥнэ диэри онно үлэлии сылдьар.

Иван Иванович 1951 с. Амма Абаҕатыгар төрөөбүтэ. Суруйааччы Эрилик Эристиин төрөппүт кыыһын уола. 1967 с. ийэтин төрөөбүт дойдутугар Чурапчы Дириҥэр көһөн кэлбиттэрэ. Орто оскуоланы дириҥнэ бүтэрбитэ. 1971–1973 сс. армияҕа сулууспалаабыта, байыаннай политическай бэлэмнэниигэ туйгуна буолбута. Оҕо эрдэҕиттэн баҕарар, сөбүлүүр идэтигэр киномеханиктары бэлэмниир 7-с №-х училищены бүтэрэн, тапталлаах кинотин боруогун 1974 с. атыылаан киирбитэ. Бастаан кылгас кэмнэ Одьулуунна, онтон ол сыл күһүн Дириҥнэ киномеханигынан үлэтин саҕалаабыта.

Оччотооҕу партия, салалта ирдэбиллэрэ кытаанах буолаллара. Биһиги, киномеханиктар идеология үлэһиттэрэ буоларбыт. Киинэ дьоҥҥо, норуоҕа добоҥнук тиийэр күүстээх интэр-ийдэтор средство быһыытынан биллэрэ. Сорох ийдээбит өттө киномеханиктары күнүгэ икки чаас үлэлиир курдук саныыллара. Суох, оннук буолбат эбэ.

Дириҥнээҕи киноустановкаҕа Иван Иванович Федосеева Мария Михайловнаны үлэлэбит уонтан тахса сылларыгар ыйдааҥы, сыллааҥы үлэ былааннарын көрөөччүнү хабыыта, үбү киллэриигэ мэлдьи аһары толороллоро. Үйбаан көрөөччүнү тардар сыалтан кинэ афишаларын, плакаттары суруйар, уруһуйдуур эбэ. Дириҥнээҕи культура дьиэтин кытта биир сүбэнэн үлэлэрин тэриллэрэ. Бохоо, Уһун Алаас, Лаама фермаларыгар кыһыл мунньуктары онгоро, уларыта кыһыҥҥы тымныыларга сатыы тиийэн үлэлээн кэлэллэрэ.

Киинэни көрдэрүүнү таһынан оҕолорго, улахан дьоҥҥо араас тематическай кинолекторийдары, киинэ бөчөгөрдөрүн, фестиваллары, төрөппүттэргэ аналлаах киниэлэри көрдэрүү, ырытыы тэриллэрэ. 1983 с. түмүгүнэн үрдүк таһаарыылаахтык үлэлээн "Тыа сирин киинэни көрөөччүлэригэр хаа ччайыы культуратын үрдигизхэ" диэн девиэтээх республикатааҕы көрүү конкурска Дириҥ киноустановката бастаабыта. Бүтүн Россиятааҕы көрүү конкурска үһүс миэстэни ылбыта, ойуоннаах соцхуоталаһыы кыайыылаахтарынан буолбуттара. Ойуон кинофикаторларын сылларын отчуоттуур мунньахтара Дириҥнэ ыытыллыбыта. Онно нэһилиэктэргэ хайдах үлэлиллэрин билэн-көрөн, опыт ылан кэлбиттээхпит. Культура дьиэтин фойетыгар үлэлэрин кэпсиир стендэлэр, киинэ муннута, артыыстар хаартыскалара, альбомнар быыһа суох көрдөрүллүбүттэрэ. Аны аппаратнайдара сырдыга, ырааһа, оҥоһуута туһунан, туох баар көрдөбүл барыта баара. "Дьэ, чахчы үлэлиллэр да эбит", – диэн сөҕөн-махтайан тарҕаспыппыт.

Иван Иванович Эрилик Эристиин аатынан совхоз территориятыгар үлэлиир алта киноустановкаларга бириҥдьириҥэн үлэлээбитэ. Туспаах үлэтин таһынан киниэлэри салайыыта, итти киноустановкаларга киниэлэри ыытыыта, кылгас болдьохтоох киниэлэр графиктарын хонтуруоллааһынта үлэлэспитэ.

1987 сылтан ойуон киинигэр көһэн киирэн, "Маарыкчаан" кинотеатрга киномеханигынан, художникпынан үлэлэбитэ. Мин кинини кытта "Маарыкчаанга" сүүрбэтэ сыл биирэ үлэлэн, алтыһан кэллим. Үйбаан үлэтигэр туппутун ыһыктыбат, саҕаламмытын хаалларбат, кэнэ, судургу майгылаах сатабыллаах үлэһит. Партия саҥна үлэ былааныгар ирдэбиллэр кытаанах буолаллара. Кинотеатрга күн аайы түөрүү сеанс буолуталыыра, кылгас болдьоххо кэлбит киниэлэри күнүгэ бизнеспитэ көрдөрөрбүт. Бу маныыкка хөрүөмэжкэ-истибэккэ сырыттахха туох айылаах үлэтэ тахсыаҕай? Көрөөччүлэргэ киниэни көрдэрүү хаачыстыбата мэлдьи туйгун буоларын туһугар киноаппаратура күн ахсын көрүллэрэ. Үйбаан бу маны мэлдьи ирдиирэ. Сааланы толору көрөөччү кэлэн, үчүгэй киниэни көрөн үөрэн-көтөн, астынан, сүргэлэрэ көтөҕүллэн тарҕастахтарына, киниэлэрдэҕэр ордук биһиги, киномеханиктар, үөрэрбит. Киинэҕэ дьоннор көхтөөхтүк сылдьаллар эбэ. Оччолорго ойуонтан киносеть тэриллэтэ райпо кэнниттэн иккис харчыны киллэрэр тэриллэ эбэ. Ол да иһин ойуус илин эҥэригэр, республикаҕа Чурапчы киносетэ хаста да бастаталаан, Кыһыл Знамяны букатыннаахтык олохсуйпута. Иван Иванович киносеть директиватыгар түөрт сыл профком председателинэн талыллан үлэлиир кэмигэр, тэриллэриҥэн талыллан табаары түҥэтэн саҕаламмыта, шефтээх Төлөй учаастагар субуотуннуккка тахсыы тэриллибитэ, онно туспа былаан бориллибитэ. Ол былааны өрүү чаастаах-тик толороробут. Онко ойуон тэриллэрин куоталаһыыларыгар бастаммыт "Москвич" массыына ылбыт кэммит эмиэ баара. Күһүн сүөһү өлөрүүтүгэр, хотон сыбааһыыларыгар, саас хотон хаарын туһэриигэ, күрүө тутуутугар үлэлиирбит. Онно барыгар Үйбаан сылдьыһара. Субуотуннуук кэнниттэн киэһэ кэлэн киинэ көрдөрөрбүт.

Үйбаан үлэлэбит кэмэригэр 1976 с. "Коммунистическай үлэ ударника", "Соц куоталаһыы кыайыылаах", 1989 с. "Түйгун үлэтин иһин" знактардаах, 1991 с. Саха сирин киинэтин ветерана, 1998 с. Россия бочуоттаах кинематографиһа, 2005 с. үлэ ветерана, 2006 с. СР культуратын туйгуна буолуталаата.

Иван Иванович дьоллоох, иллэҥ ыал аҕатах аҕата, эйэҕэс эйэтэ. Кэргэнэ Марфа Павловна дьоҥу ыарыыттан арааччылыыр медсестра идэтинэн үлэлээн баран, бочуоттаах сынньалаҥҥа тахсыбыта. Оҕолорбут, сиэннэрбит, дьоммут-сэргэбит туһа диэн үлэ үөһүгэр сылдьаллар. Уоллара Дмитрий хос эҥэлэрин Эрилик Эристиин дойдутугар Чакырга олорор, идэтинэн ковелир. Кэргэннэх, үс оҕолоох. Улахан кыыстара, Дария, Новосибирскайдааҕы хореографическай училищены бүтэрэн, Дьокуускайга Суорун Омоллоон аатынан Опера уонна балет театрын солистката. Кэргэнэ Дмитрий Николаевич ушкуһут, СР народнай артыыта. Уоллаахтар. Орто кыыс Милена Чурапчыга олорор, кэргэннэх, биир оҕолоох, женскэй консультацияҕа акушеркальыыр. Кыра кыыстара Сардаана Дьокуускайдааҕы хореографическай училище иккис курсун студентката.

Өр сылларга биирэ үлэлээн алтыспыт табаарыстыгын, биир идэлэхпитин Иван Иванович Еремеевы 55 сааскын туолбут, олоҕун бэлиэ түөннүнэн истиҥник эҕэрдэлиибит! Дьиэ кэргэттэргэр барыа үтүөнү, сырдыгы-кэрэни, дьолу-сааны баҕарабыт. Олохтор барыта этэҥнэ буоллун.

П. КОРКИН,
РФ бочуоттаах кинематографиһа, үлэ, Саха сирин киинэтин ветерана, РФ журналистарын Союзун чилиэнэ.

Көҥүл туспуу төрүттэммитэ 50 сылыгар

ТҮЙАХ ХАТАРААЧЧЫ

Ырыаҕа ылламмыт, хоһоонно хоһуллубут Чурапчы чахчы да "спорт туонатынан" биллэр. Туспууну таптаччылары күлүмүөх хапсыһыыларынан үгүстүк үөрдүбүт, аар - саарга аатырбыт "Коркин туспуута оскуолатын" ситиллэччилэрэ, олимпийскай оонньуулартан кыһыл көмүс уонна үрүн көмүс мэтээллэри төрөөбүт дойдуларыгар аҕалбыт Роман Дмитриев, Павел Пинигин, Александр Иванов албан аатталарын, суон сурахтарын киэн тутта аатталыыбыт. Көҥүл туспуу дьүкээбил сүһүмнуур халлааньын анныгар, тымныы кыһыннаах, куйаас сайыннаах айгыр-сиилик айылҕаҕа эт-хаан, өй-санаа өттүнэн сайдыылаах, ол да иһин хотугу цивилизацияны төрүттээбит төрөппит оҕолоруттан, биирэ.

Д.П.Коркины кытта саамай уһуннук биирэ үлэлээбит уонна кини аатын, дьыалатын, үлэтин үйэтитиигэ олохтоохтук үлэлээбит Константин Сергеевич Постников буолар. Чурапчы спортивнай интернат-оскуолатыгар үөрэммит оҕолор, туспууктар үгүстэрэ Бөтүрүөбүс кэнниттэн учуутал, тренер, интээччи быһыытынан Константин Сергеевичтаах эрэ билиилэллэр. Саха сирин хайа да уһутар тиийдэҕинэ, үөрэнээччилэрин көрсөрө, киниэлэр дириҥ ыытыктабыларын биллэрэ. Үөрэнээччилэрэ кинини сөбүлүүллэрин, таптыылларын таайара эбитэ буолуо да, таһыгар таһаарбат, тэҥнэх доҕотторуун курдук кэпсэтэллэрэ-ипсэтэллэрэ. Калин улаханнык ыалдьа сырыттаҕына, биир бастыҥ үөрэнээччитэ, Советскай Союз чемпионна Семен Морфунов Константин Сергеевичтаах, чугас улуустарынан үөрэнээччилэриттэр сырытыннаран, бултатан, баҕыстатан, төрөппүт уолун курдук сыһыаннаһан, көмүс унуоҕун көтөхпүтэ. Бу буолар учууталга сүгүрүйүү атыттарга холоонноох холобур кылаан чыпчаала. "Бастаан кини буолуохха" диэн Бөтүрүөбүс куруук этэр эбэ.

Д.П.Коркин, К.С.Постников тиэнэй үлэһиттэри, тренердэри иитэн таһаарыыта Роман Васильевич үлэлээтэ. Билиҥ кини иитиит, эрчийбит оҕолоро республика бары улуустарыгар үлэлиллэр, онтон баһыйар үгүстэрэ дойдубут үгүөлээх үлэһиттэрэ буоллулар, улахан салайар үлэҕэ сылдьаччылар да баалар. Анардас быйыл Кирилл Захаров республика үгүөлээх тренера буолла, Иван Сысолятин Президент наҕараадатын ылла.

Роман Васильевич улуу Д.П.Коркин биир бастыҥ үөрэнээччитэ, Россияҕа бастаан чемпионнаабыт интиллэччилэриттэн биирдэстэрэ. Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан, Николай Захаров, Владимир Андросов туспуук быһыытынан сайдалларыгар улаханнык көмөлөспүтэ. Уолаттар кэпиттэн туспуу албастарыгар олбоохо үөрэммиттэрэ, кинини кытта күрэстэһэн маастарыстыбаларын чочуйбуттара. Бөтүрүөбүс үөрэнээччилэриттэн биир бастыҥ техникалаахтара Роман Васильевич буоларыгар мөкүөр суох. Ол эрээри кини кыра моһоллортон,травмалартан мэһэйдэтэн, туспуук быһыытынан бэйэтин кыаҕын ситэ туһаммата. Онтон туспууну, туспуу техникатын билэриэн билиэн даҕаны бастыҥнар ахсааннарыгар аҕыллар. Сааһыран баран, 1993 с. "Туспуу сулустарын" күрэхтэһиитигэр олимпиецтарбытын кытта педъестал үрдүкү үктэлигэр тахсан турар. Роман Васильевич көҥүл туспуу сайдарын туһугар туспуу көбүөрүгэр дьулуурдаахтык үлэлиир. Кини көбүөр таһыыаҕы кириилээх-тахсыылаах кэпсэтиилэргэ ыытыбат. Кылбар кыайыы көбүөрэ үлэнэн, чиэһинэй хапсыһыыларга ситиһиллиэхтээҕин кытаанахтык тутуһар, сирдиир, онно ыччаттары иитэр.

Ол курдук, норуоттар икки ардыларыгаҕы кылаастаах спорт маастардарын Егор Алексеевы, Михаил Протопоповы, Россия чемпионун Василий Алексеевы, ону таһынан тренериэн үлэлиир кэмигэр 50 спорт маастардарын, аан дойду, Россия чемпионнарын, призердарын, Бөтүрүөбүс эрэкэн хаалларбыт Чурапчы чулуутун Василий Гоголевы иитэн, такайан таһаарбыта ураты үтүөтүнэн, дириҥ махтальнан ахтыллыан сөп.

Роман Васильевич иллэҥ дьиэ-кэргэн баһыыта. Ийэлэрэ Александра Георгиевна спорду өйдүүр, өйүүр, үрдүкүөрэхтээх эмчит. Улахан уол Давид норуоттар икки ардыларыгаҕы кылаастаах маастар, Вася – спорт маастара, Саша – куһаҕана суох хапсаҕайдыыт. Бу ыалга үгүс ыалдьыт, хонноо сылдьар, кивилэр бары спорду кытта сибэкэтээх, спордунан дьарыгырар, интернат-оскуолаҕа үөрэммит буоллаллар. Роман Васильевич урукку уонна билиҥги колуонэ туспууктары сибэкэтиир уонна түмэр. Кинини үөрэппит учууталларыттан саҕалаан, иитиит үөрэнээччилэриэр тиийэ кини, учууталы быһыытынан дириҥник ытыктыыллар. Саха сиригэр көҥүл туспуу төрүттэммитэ 50 сылыгар Роман Васильевич айымныылаах үлэтэ сыаналаанан, "СР физическай культураҕа уонна спорка үтүөлээх үлэһитэ" диэн бочуоттаах ааты ылыан толору сөптоох диэн саныыбын.

Гаврил КАПРИН,
интернат-оскуола выпускника, СССР спордун маастара, Таатта улууһун Бочуоттаах гражданина.

Кэпсиэхлин бааҕарабын

БАСТАКЫ СҮРЭХТЭНИИ

Былыр-былыргыттан саха хоһоонтэ тыыннаах буолар туһуттан, аһыыр баҕаттан бултаан-алтаан олорбута. Билигин кэмиэ саахыт-кусчут элбэх. Ол тыыннаах барыы бултуур сүрүн дьарык оногостубут, ааҕар тайҕаларын, хара тыаларын кэмэ суох уһаты-туора сыыйбыт сорсуннаах байанайдаах бэлэхтэр. Дьячковскай Михаил Николаевичы (Россия Мэхэлэ), Захаров Семен Николаевичы (Сахаччы) ыытта уонтан тахса сыл бирэ алтыһан, батыһан саныарыйа сылдьан бултаспыт сорох түгэнэрбиттэн, баҕар бир эҥэ уол оҕо эмоциэтэрга хаттаан олороруттан арахса түһэн, сэргэн ааҕаарай диэн санаабан салайтаран, кэпсэн оҕолорун сүрүйан хаарыргэ саныыбын.

Аҕыс уон сыллар саҕана, атырдьах ыйын ортотун диэки күүгүөтүм, норуовка биллэриэн Россия Мэхэлэ бултуохпун, бултаһыахпын баҕарабын билэр буолан биирдэ этэ:

– Эвеко отчуттара этиэн быстараннар тайахха көҥүл биэрдилэр, икки-үс хонутуттан чугас үрэххэ тахсабыт, иллэҥ буоллаххына барсаҕын дуо?

– Оо, бэрт эбит, үөрүүнэн, – диэн эппиэттэстим.

Улахтаах күммут кэлэн үһүө буолан (үһүс киһибит Ньукулай Беляев диэн, Хатылы нэһилиэгин биир туруу үлэһитэ) икки мотоциклыыбан айаннаары оногоһуннубут. Ньукулайбыт мотоциклын келеескэтүгэр эйүөбүтүн, жалбытын-салбытын ыгыччы симтибит. Дьонум карабин саалардаахтар, миэхэ маҕаһыыннаах тоннка туттаран кэбистилэр. ТОЗ-34 12-лээх саабын таҥаһынан суулаабыта буолаат мотоцикл келеескэтүгэр астым. Тозовкабын биллэрин аҕай туттуох курдук сүтэн кэбиһээт, "Планета – 2" мотоциклым барахсаны хайа үктээт, үс ыттарбын батыһыннаран Таатта үрэх муостатын диэки чугаһаан эрэр дьоммун эккирэтэн галтаан кэбистим.

Өр-өтөр буолбатыбыт, Мырылалыыр суолунан айанаан, пулеметтаах Бабаҕа үрэххэ киирэн муостаны туораат, дьонум үрэх куулатынан уга диэки тутан кэбистилэр. Одинаркалаах барахсан дьоммун өлох ыган иһэбин, туугу эрэ көрө охсуох айылаах үрэх куулатын халдьаайыгын одуулуубун...

Балачча барбахтаан иһэн үрэх куулатын үрдүк сыырын дабайан, ыныал-таҥнал түһэн тыа суолунан айаннаан истибит. Биир үрүйэ-харыйа омоонноох сиргэ тохтоотубут. Өйүөбүт үрдүгэр түһэн аһыы олорон Мэхэлэ: "Эн маннык хаалаҕын, итиннэ чугас кыра уу баар оннооҥ маныаҥ", – диэн буоллаа.

Кырдьык суолтан 200-чэкэ миэтэрэлээх сиргэ кыра соҕус уу баар эбит. Мэхэлэ кэлүччэни эрийэн чуҥнаан көрөн баран: "Эрдэтэҥи суол баар, бу маннан олорорун ордук буолуо. Биһиги Куттара баһын куулатыгар баар туранга маныахпыт, ыттарбытын аара баайыахпыт, сарсыарда кэлиэхпит", – диэтилэр.

Мотоциклларын собуоттаат, ыттарын батыһыннаран элэс тыынан хааллылар. Мин ону-маны, оту-маҥы хомуйа туран, олорор сир оногоһуннум. Бастакы омуммар саабын бэлэмнии тутан, кыыл бу киирэн кэлиэ диэх саанаан салайтаран барыта кулгаах-харах буолан маннаан аҕай олордум. Сааскы куска дурдаҕа олорортон олох атын хартыына буолла. Киэһэрэн, үрүҥ күммут бүтэйик сардаҥаларын бэлэхтэн тыабыт күлүгэр саһан хаалла. Күммүтүн кытта тэҥнэ, чугаспар мастан-маска төттөрү-таары көтөн тэлэрэр кукаакым да мэлийдэ. Омуннум, солунум аанан көҕүйэ быһыытыйан тыыллан ылабын, туран сэрэнэн хаамыгалыыбын. Итэ курдук, дьирэлэйэн сиэ түүммүн аһардым, туох да биллибэтэ.

Үрүҥ көмүс утахтарын утары уммутунан алаҥай маҥан күммүт уйулу ойон тарыста. Тулам барыта сэргэхсийэ түстэ. Сабыллаары тиһэр халтаҥаларбын арыччча атыгын ойон турдум, илиибин-атахпын уоһэ-аллара дайбаҥнаттым, туора-маары тэбиэлээтим. Балайда буолан баран дьонум каллилэр. Эмиэ кураанаҕы кууспуттара сирэйдэриттэр-хараҳтарыгар көстор. Сып-сап аһаатыбыт, салгыы айаннаатыбыт. Сиҥи туораан барбахтаан иһэн тохтоотубут. "Биһиги ыттарбытын илдьэ үрэх куула өттүнэн тыаһан барыахпыт. Эн мотоциклыыбан аҕыйах биэрэстэ барбытын кэнэ тумус тыа кэлиэ, ол кэтэх өттүгэр уу баар, онтон уу баһан чэйдэ эрөөр. Биһиги мотоциклбытын сатыы кэлэн илдьээр. Биһиги оннооҥ тиийэхпит", – диэт аргыстарым аттаннылар.

Сорудаҕы топ курдук толорор киһи, тумул тыабын булан транспортбын хаалларан, тозовкабын сүгэн, икки өттүнэн олгэмнэк үүммүт сиппир талахтардаах оллуурдаах-боллуурдаах үрэх халдьаайытынан барар суол устун сып-сап хааман истим. Арай барбахтаан иһэн ыарҕа талах үрдүнэн көрдөхпүнэ, биир харанга дьүһүннээх "сылгы" үрэх куулатыгар мэччийэ сылдьар.

Мин инним диэки дьүккүйэн иһэбин. "Сылгым" миигин биллэ быһыылаах, эмискэ хоноо тыына, олох-отоото уонна халдьаайы диэки мин иннибиэн үрэҕи туора сүүрэн барда. Дурдаҕа олорон кус түстэриэ хаттас гынарбар дылы, ыарҕа талах күлүгэр чохчос тыына олоро түстүм. Биллэ "сылгым" олох да атын буоларын дьэ ороидоттум. Саппыкыларбын турута тэбиэлээтим уонна инним диэки өкчөччү туттан сүүрдүм. Тайарым тамаҥа сиэдэн үрэҕи ортолоон эрэр. Хайыыр да кыах суох, тозовкам прицелин 500 миэтэрэр туруоран баран, үрэҕи туораан халдьаайы тыаҕа киириэр дылы санаабар кыгаабыта буола-буола 4-тэ, 5-тэ ыган хааллым. Сүрэхим битиргэччи тэбэр, сүүрэн мэҥийэн тиийэн туораабыт сирин чинчийбитэ буоллум, санаабар хаан таммалаабытын көрөр баҕалаахпын. Күөх оту батары үктээбит уонна суолу туоруурутар буоргэ суола чуолкай олорон хаалбытыттан атыны туту да булан көрбөтүм. Тахсыбыт туһаайыытынан тыаҕа тахсан көрдүм. Мэлийдим. Төһө да ытыспын сотуннарбын сүргэм көтөҕүлүнэ, хараҕым уоттанна. Дьонум мотоциклларын аҕалан, урукку оллоон омооно баарын булан уу баһан элээрдэн таһааран, чэй оргуттум. Баҕар саа тыаһаарай, ыт үрэҕэй диэн иҥиллиибин. Ол сыыгыттахпына сэгдэҥэ мастар быыстарынан Коля иһэрэ көҕүнэ. Мин омун-телэп киһи утары хаамтым: "Дөо, мин тайах көрдүм, өссө ытыалаатым, баран көрөбүт дуо?", – диэн тута илдьэ барыах курдук буоллум. Киһим холку... мин омуннаах соҕус кэпсээммин иһиттэ уонна эттэ: "Биһиги биири охтордубут эҥ... чэ, чэйбитин илдьэ Мэхэлэбитигэр барыах, эйиэхэ кэлин суолун хайыахпыт", – диэтэ.

Мин аҕай "улахан" солуннаах киһи кэпсиэхтээҕэр кэпсээбэтэх буоллум, өлбүт тайаҕы көрө охсорго дьулустум. Бүтүннүү киһини ахтатыыны дуоҕаһан, сиппир талаҕынан саба үммүт ыраакый үрүйэ баһыгар охторбуттар. Мэхэлэбит туттуу-хаптыы киһи хайы-сах хол-буут араарар, иһин-уоһун ороон, бүтэрэн-оборон көрүстэ. Сахсырҕа саахтаабатын диэн этиттэн тириитин араарбатах. Маһынан ыраакый сибиинньэ уйатын курдук оногон, ол иһигэр уган сабанбүрүйэн кэбистибит.

Тугу соруйбуттарын толорон хараа суох түсүһэн иһэбин. Сып-сап бүтэн дэриэбинэҕэ киирэн, оччотооҕуга тойотторго эрэ баар, совхоз дириэктэрин уазигын таһааран, тиэйэн киллэрдибит.

Дьэ, итинник тыыннаах тайаҕы көрөн, ытыалаан, өлбүт тайах буутун биэрэстэҥи быһа, суола суох үрүйэ адаар дуоҕатын быыһынан сүгэн, тириитэн-хоруган бастакы сүрэхтэниибин ылан турабын.

Г.ТУРАНТАЕВ.

Хаартыскаҕа: Мэхэлэчээн бүлчүт кэпсиир.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Уһаайбаалаах чаанньай дьиэ атыыланыр.
Тел.: 42-570.

x x x

Учуутай туруктаах, 1992 сылларгы "МЖ Планета-5" мотоциклы, сыманата – 20 тыс. солк. 2001 сылларгы УАЗ-22069 "В" категориялаах, учуутай туруктаах массыынаны, сыманата 80 тыс. солк.
Тел: 41-288.

x x x

"Юпитер-5" мотоциклы.
Тел: 41-494.

x x x

Гараж буоларга 5,5х3,5 дьиэ, 1988 сылларгы, капитальнай ремонтуну бэрбэт "Нива" массыына атыыланыллар. Сыманалара кэпсэтиллиэн.
Тел: 42-418, Федоров уул., 18.

БИЛЛЭРИИ

Говоров Сергей Николаевич аатыгар бэриллибит 98 01 сериялаах, 265912№-дээх, 2002 сыл муус устар 16 күнүгэр Дьокуусай куорат ИДьО-туран бэриллибит паспорт суппутуйун дьиэ суоҕунан аҕыллар.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ЛИЦЕЙ № 14 ОБЪЯВЛЯЕТ НАБОР НА 2006 – 2007 УЧЕБНЫЙ ГОД

Форма обучения: дневное

Прием на базе общего среднего образования (после окончания 11 класса)

1. Секретарь - срок обучения 1 год.
2. Обработчик алмазов - срок обучения 1 год
3. Автомеханик - срок обучения 1 год
   - слесарь по ремонту сельскохозяйственных машин и оборудования;
   - водитель автомобиля
4. Бухгалтер - срок обучения 2 года.

После 9 и 11 классов без получения среднего образования:

1. Тракторист - машинист сельскохозяй-ственного производства - срок обучения 2 года.

Поступающие представляют следующие документы:

1. Заявление на имя директора
2. Аттестат об общем образовании (подлинник)
3. Медицинскую справку (форма 086 у)
4. Сертификат о профилактических прививках (форма 156 у)
5. Фотографии 3х4 см – 4 шт.
6. Характеристика с места работы или учебы
7. Справка о семейном положении
8. Справка о доходах семьи
9. Военный билет или приписное свидетельство
10. Поступающие на курс водителей медицинскую справку форма ГИБДД
11. Паспорт или свидетельство о рождении
12. Трудовая книжка (копия)

Прием документов с 1 июня 2006 г.

Обращаться по адресу: 678678, Чурапчинский улус, с.Ожулун, тел.: (251) 41-104, 24-342, 24-396.

Таталлаах ийэтэ
МАКСИМОВА Мария Николаевна
эмиэ ааспыт эйэ бүтүннүк "Алаҕар кэнчээрэ" МТ дьаһалтатын бастыҥыгар, биирдэ уолаатыгар коллегабыгар Максимов Николай Владимировичка күүгүрэммитин тиэрдэбит.

Пенсионный управление коллектива.

Күүгүрэммитин тиэрдиэхтэр:
– Биирдэ уолаатыгар коллегаларбыгар Местникова Анастасия Владимировнаҕа ийэтэ, Лыгина Дария Николаевнаҕа эдэйиэ Максимова Мария Николаевна эмискэ ыалдьан өлбүтүнэн Чурапчы улууһунааҕы уорэх управлениетын коллектива, профкома, МУПК.
– Ирдэн-Тиэмитийэ олохсоҕо Максимова Мария Николаевна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кыһыгар, күүгүнүгэр, уолаатыгыгар, кыргыттарыгар, кыргыттарыгар, сиэнэрдэригэр чугас дьоҥҥоро, аймаҕа.
– Дьүөгэн Максимова Мария Николаевна күн сирэйгэн баарбытынан кэргэнигэр Владимиргэ, оҕолоругар, аймахтарыгар Галина Сидорова.
– Таталлаах ийэтэ Максимова Мария Николаевна олохтон туораабытынан уолаатыгар, биирдэ уерэммит табаарыстыбыгар Алаҕар кэнчээрин бастыҥыгар Николай Владимирович Максимовка, кини дьиэ кэргэнигэр, биирдэ тэрийбүттэригэр, чугас аймахтарыгар Алаҕар орто оскуолатын 1993 сылгааҕыттан.
– Күүгүннүүгэр Николай Владимировичка, бэлэбитигэр Нырсуана Егоровнаҕа, кинилэр оҕолорогор кунду ийэлэрэ, эбэлэрэ Максимова Мария Николаевна олохтон туораабытынан Халыматтан, Аннатан, Дьокуускайдан Толстоуховтар, Сидоровтар, Мегэнчиковтар, Чурапчыттан Керемесовтар, Мугудайдан Толстоуховтар, Чыаппарагдан Сорокоуховтар.

Редактор А.А. ЗАХАРОВ.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
телефоннарбыт:
редактор – 41-332, отделлар – 41-265.
E-mail: Osanaoloh@churap.sakha.ru

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствата, Чурапчы улууһун "Саха олох" редакционнай-издательскай холбоһук государственнай учреждение. Массовай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын туһуйуну хонтуруоллуур уонна регистрациилиир РФ бэчээккэ СР региональнай управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрациаламыт нуомэрэ – ПИ №19-0423.

"Саха олох" редакционнай-издательскай холбоһук ГУ. Офсетнай бэчээт. Сахаабын № 102. Тираж 2003. 31.07.2006 с. бэчээккэ бэриллиннэ.
Хаһыат надыгэрэ үстэ: алтуорунньукка, чэллиэрэ уонна субуотаҕа тахсар.

Автор суругар этиллэр санаа редакция позициятыгар малдьы сөп түбэтэр буолбатах. Сурукка ыйыллар чахчылар кырдьыктаахтарыгар эппиэтинэһи автор туһ бэйэтэ сүгэр.